

Vogelnamen

***De Nederlandse vogelnamen en hun betekenis.*
*H. Blok en H.J. ter Stege.***

ISBN 9090086463. Uitgave in eigen beheer, paperback, (VIII)308 pag., f32,50 (excl. verzendkosten). Te bestellen bij de boekhandel en telefonisch bij de auteurs: 070-3277302 en 040-2216510.

Het is moedig om een boek te maken over Nederlandse vogelnamen en hun betekenis, waarin bovendien wordt ingegaan op de verklaringen van de wetenschappelijke namen en een opsomming wordt gegeven van duizenden streeknamen, veelal ook met verklaringen. Henk Blok en Herman ter Stege, geen van beide taalkundige, hebben dit aangedurfd en *De Nederlandse vogelnamen en hun betekenis* in eigen beheer laten verschijnen nadat contacten met een grote uitgeverij waren verbroken. Het eerste wat opvalt in dit boek is het ontbre-

ken van jaartallen. Dit is vreemd omdat de hoofdstelregel van etymologisch onderzoek luidt: "zoek datum en plaats van eerste vermelding van het woord". Voorts bevat het boek geen enkele verwijzing naar de uitgebreide literatuurlijst, waardoor de vele uitspraken die de auteurs doen in het luchtledige komen te hangen. Nergens is duidelijk waarop beweringen zijn gebaseerd. Zijn het de onderzoeksresultaten van gerenommeerde etymologen of de vermoedens van een oude visser?

Laten we de eerste vier artikelen (over de zeeduikers) eens nader beschouwen - citaten cursief. P. 9, inleiding: *Uit een omschrijving van de familienaam Gaviidae blijkt dat het gaat om vogels die een meeuwachtig, soms ook enigszins jankend of blaffend geluid maken. We zouden ze dan 'zeejankers' kunnen noemen. De benaming Zeeduikers is echter de gangbare.* Ik begrijp eigenlijk niet wat hiermee bedoeld wordt. Welke 'omschrijving', zijn er dan meerdere? Hoezo 'echter'? Zeeduikers is de Nederlandse vertaling van Gaviidae, dit houdt toch geen tegenstelling in?

Onder Geelsnavelduiker: *[Gavia adamsii is] een vernoeming naar Arthur Adams (1820-1878), een arts, die tijdens een tocht op een Engels schip fraaie schilderstukken heeft gemaakt van vogels die in de Beringstraat waren gevangen.* Helaas bewijst het echtpaar Mearns in *Biographies for Birdwatchers* (1988)¹ dat het hier om een andere Edwards gaat, namelijk ene Edward Adams (1824-1856). 'Een tocht op een Engels schip' is wel erg vaag en 'fraaie' schilderstukken is een gewaagde uitspraak over prenten die al sinds 1851 zoek zijn². Of moeten we hieruit afleiden dat Blok & Ter Stege deze 'schilderstukken' (mijn bronnen gebruiken het woord 'drawings', tekeningen) ergens in de kelders van het British Museum hebben teruggevonden? Dit is dus het grote probleem van dit boek, niets is verifieerbaar, en wat wel natrekbaar is blijkt niet altijd juist.

P. 10, onder Roodkeelduiker. *Zijn jankende roep heeft ook tot de naam Regengans geleid, want bij een dergelijke geluid geloofde men kennelijk dat er regen op komst was.* Omdat het hier om een Nederlandse streeknaam gaat,

kan dit niet waar zijn, want duikers zijn buiten de broedtijd geheel stil³. Er staan overigens meer voorbeelden in dit boek die doen vermoeden dat de auteurs niet genoeg beseffen dat een streeknaam per definitie gedrag, geluid, kleur of wat dan ook uit die streek zal moeten reflecteren (zie bijvoorbeeld onder Bergeend).

Onder IJsdruiker *Gavia immer*, p 11: *Betekenis wetenschappelijke naam: deze is niet vastgesteld.* Zes regels verder komt wel een verklaring, waaruit blijkt dat Immer een Noorse benaming is van de IJsdruiker. *In Nederland kreeg hij de volksnamen Ember en Imbervogel.* Hier zou ik heel graag de bron weten, want ik geloof gewoon niet dat een vogel die zo zeldzaam is als de IJsdruiker waar dan ook in Nederland een volksnaam zou hebben gekregen. Helaas kan ik Imbervogel niet verder terug traceren dan tot Albarda (1897)⁴. Ik denk dat Imbervogel eerder een 'geleerde' naam is dan een volksnaam, en het zou me niet verbazen als hij afkomstig is uit een vroege vertaling van een van de werken van Linnaeus. Dit brengt me tot de laatste opmerking over de zeeduiker-artikelen: wie garandeert dat de vele streeknamen voor de vier verschillende soorten die nu worden onderscheiden niet bijna volledig uitwisselbaar zijn? Ik durf hier de stelling wel aan dat in de 17e, 18e en 19e eeuw er maar weinig personen waren die de duikers in winterkleed uit elkaar konden houden. Eigenlijk stellen Blok & Ter Stege dit zelf ook als zij onder Roodkeelduiker schrijven: *Streeknamen [...] zijn Grote Waterduiker (Gron.) en naast de Friese naam, Lytse Iisdûker (Fr). Er wordt mee aangegeven dat deze op zichzelf grote soort kleiner is dan z'n familielid de IJsdruiker.* Besef dat lyts Fries is voor 'klein' en denk hier maar eens goed over na!

1. Mearns, B. & R. 1988. *Biographies for Birdwatchers: The Lives of those commemorated in Western Palearctic Bird Names. 1-4, 433: noot onder "Adams".*

2. Mearns, 433.

3. Cramp, S. & K.E.L. Simmons 1977. *Handbook to the Birds of Europe. Vol. 1: 42.*

4. Albarda, H. 1897. *Aves Neerlandicae: Naamlijst van de Nederlandsche vogels.*

Jan Alex de Roos